

OTDK jelentkezés anyaga. A munkafolyamat bemutatása.

Nagy Szilvia – látványtervező művész MA, SZFE, 2012

Témavezető: M. Tóth Géza

Egy XIV. Lajos korának viseletéből kiinduló haute couture ruhaterv Molière *Képzelt beteg* című színdarabjának főszereplőjére

I. Bevezetés

A munka, amelyet az alábbiakban bemutatok, egy haute couture ruhaterv, amelyet Molière *Képzelt beteg* című darabjának főszereplőjére, Arganra terveztem. Régebb óta érdekel, hogy olyan, egyszerűnek tűnő fogalmak, mint a jelmez és a ruha találkozhatnak-e valahol. Van-e olyan határmezsgye, ahol a kettő összefonódik. Kíváncsi voltam, mi lesz egy jelmezből, ha elveszti azt a funkcióját, hogy eljátszanak benne egy karaktert. Jelmez-e a jelmez, ha nem előadáshoz készül, és ruha-e a ruha, ha tervezésében olyan szigorú szabályok játszanak szerepet, mint egy konkrét jellem külső és belső tulajdonságai. Számos elméleti kérdés merült fel, amelyet először a gyakorlatban szerettem volna kipróbálni, hogy lehetséges-e a két fogalom kombinálása egy ruhában.

A kísérlethez egy Molière-darabot választottam, mert eltűzött karakterei jó alapot kínáltak a jellem pontos és akár látványos megragadásához a későbbi ruhatervben, valamint a bennük rejlő humor is nagy szerepet játszott abban, hogy a választásom Molière-re esett.

A munka során az haute couture ruhát XIV. Lajos korának viselettörténeti jellegzetességeiből kiindulva tervezem. Ez a kritérium nem elengedhetetlenül szükséges ugyan az előfeltevés megvizsgálásához, de jelmeztervezőként kíváncsi voltam arra, hogy az a kor, amelyben a színdarab született, hogyan jelenhet meg egy XXI. századi haute couture ruhaterven.

II. Gyűjtés

A tervezést egy viselettörténeti gyűjtéssel kezdtem, amely a XIV. Lajos korát ölelte fel. XIV. Lajos 1638-tól 1715-ig élt, 1643-tól haláláig Franciaország és Navarra királya volt. Az uralkodása alatt kialakult divat szinte egész Európára hatással volt. Az ő uralkodása alatt alakultak ki a férfi ruházatnak azok az alapvető darabjai, amelyek a mai napig a férfi-gardrobe szerves részei: a zakó előfutára: a justaucorps, a mellény és a nadrág hármasa.

A justaucorps-ot mindig a mellény fölött hordták. Térdig ért, hatalmas, vízszintes zsebfedős zsebekkel díszítették, valamint sűrű paszománttal a gombok és gomblyukak körül. Gallérja nem volt. Hosszú ujjja hatalmas, tölcseyszerűen bővülő kezelőben végződött, amelyet szintén gombokkal, hímzéssel díszítettek. A mellény ujjatlan volt, de hossza alig tért el a kabát hosszától. A nadrág (culotte) szára szűk volt, de nem testhez simuló. Hossza térdig ért. Sokszor a zakó anyagából készült. A nyakat csipkezsabóval díszítették, s az élénk színű harisnya elengedhetetlen eleme volt a ruházatnak. A súlyos, vastag brokátokat, bársonyt kedvelték, színekben a vörösek domináltak, de kedvelt volt a sötétkék, az arany, barna és a halványzöld is. Az otthoni viseletet az ún, negligée vagy házikabát képezte. Ez egy bokáig érő kaftánszerű köpeny volt, amelyet a justaucorps helyett vettek fel a mellényre.

A Napkirály divatjának rövid bemutatása elsősorban a társasági viseletről szól, az általam választott szereplő azonban egy otthon lézengő beteg. A XVII. század végének divatja nagyon jellegzetes darabokból áll. Ezért úgy éreztem, ha valamit fölhasználok belőle, az csak apró elem vagy a díszítettség jellege, anyaga lehet. Ez teret enged a betegség formákkal, színekkel történő megjelenítésének. Ezért a kor felidézéséhez a díszítés, a paszomántok és a záródások játéka jöhetett szóba. A korban divatos élénk színeket nem alkalmazhattam, de anyagválasztásban kissé visszautalok a nemes selyem brokátok fényére, mintázatára.

A következő lépés a divat alapfogalmainak meghatározása volt, elsősorban arra kerestem definíciót, hogy mi az az haute couture. Az haute couture francia kifejezés, szó szerinti fordításban: „magas szabászat”, a divatnak az a legfelsőbb, legkreatívabb pontja, amelyből az adott szezon trendje merít. Az haute couture egy nagyon pontosan körülhatárolt fogalom, kritériumai közé tartozik, hogy

- privát ügyfelek számára megrendelésre gyártott, egyedi darabokból áll,
- a tervező Párizsban saját szabászáttal rendelkezik, amely legalább 15 tagú stábbal dolgozik, valamint, hogy

– minden évadban egy minimum 35 darabos kollekciót bemutat.

Általánosabb értelemben haute couture-nek neveznek bármilyen különleges részletmegoldással készülő egyedileg gyártott ruhakölteményt, amelyre a kidolgozottság, részletgazdagság és a szabászati ismeretek magas foka jellemző, akár Párizsban, akár a divat többi fővárosában készültek. Ezek az egyedi darabok kiváló minőségű, drága anyagokból, gyakran időigényes kézimunkával készülnek. Az eladás ritka, a presztízs a cél, hisz az igazi profitot aztán a prêt-à-porter – a mindennapi viseletre tervezett, sorozatgyártott – kollekciók hozzák a divatcégeknek. Az haute couture a forrás: kreativitás, nagy kifejezőerő van benne, még nem feltétlenül veszi figyelembe a hordhatósági, eladhatósági szempontokat, sokszor az emberi test törvényszerűségeit sem. Ezek azonban inkább csak jellemzői, mintsem kritériumai az haute couture-nek.

Szigorú értelemben véve tehát az én munkám semmiképpen nem nevezhető haute couture-nek, a legfontosabb kritériumait azonban igyekeztem figyelembe venni és betartani. Így a munka elkészítésénél hangsúlyt fektetek a részletgazdagságra, az igényes kivitelezésre, a kézzel készített részletekre, valamint az anyagok kiválasztásánál igyekeztem minőségi, tartós méteráruval dolgozni.

Mindezek után példákat kerestem a divat és a jelmeztervezés kapcsolatára, és felkutattam azokat a területeket, ahol az haute couture megjelenik. Így foglalkoztam az haute couture és a viselettörténeti korok kapcsolatával. Számos példa van rá, hogy tervezők a régebbi korok ruháiból merítenek ihletet, azok egyes jellemzőit építik be terveikbe. Az haute couture és az irodalom kapcsolata is fontos volt nekem, mert munkámban ez a legeredetibb vonulat. Akadnak rá példák ugyan korábbról is, de nagyon kevés (Mitanovsky: Lady Macbeth-kollekció, 2010; a Cervantes Intézet által szervezett *20 ruha Európának* című kiállítása a Petőfi Irodalmi Múzeumban, 2010). Az haute couture filmmel és a színházzal való kapcsolatánál kitértem a jelmez-szerű haute couture ruhakölteményekre, és az haute couture-szerű jelmezekre is.

Érintőlegesen vizsgáltam az haute couture egyéb területeken való megjelenését is. Ezek között szerepel többek között a koncert, a táncművészet, a cirkusz, a papírruha művészete és a fesztiválok.

III. A tervezés folyamata

A tervezés gyakorlati része ezután kezdődött. A választott Molière-darab a *Képzelt beteg* volt, s annak főszereplője, Argan. Azért esett rá a választásom, mert izgalmasnak tartom, hogy egy beteg, betegnek öltözött ember külső megjelenésének egyes elemeit átemeljem a divat világába. A betegség, amire senki nem vágyik, és a divat, amelyet követni óhajtunk: ez az ellentmondás és az ebben rejlő humor ragadott meg, amely egyben egyfajta társadalomkritika lehetőségét is kínálja.

A párosítás nem újdonság: időről időre felbukkan valami a divatban, amelyet önmagában taszítónak ítélnénk, s azzal, hogy divatba jött, mindenki erre áhítozik. Ilyen volt a „caca Dauphin” elnevezésű, sötét zöldesbarna szín megjelenése, amelyet Marie Antoinette nevezett el és hozott divatba újszülött fia bepiszkított pelenkájának láttán. Itt említhetjük meg a XIX. század második felében divatos fardagályt, amely a női sziluettet kacska vagy esetenként kentaur formájúvá változtatta. Az 1990-es évek magas talpú cipőjének (az ún. holdjáróknak) divatja is régebbi korokra nyúlik vissza, első ismert megjelenése az antik görög színházhoz köthető; látványban mégis inkább a lábak születési rendellenességeire célzott ortopédiai megoldásra emlékeztetett. A napjainkban is divatos mély ülepű nadrágoknak időnként szintén van egy betegséget, elesettséget sugalló hatása.

A karakter jellemzése

Argan egy képzelt beteg. A középpontban saját maga áll, s egy játszmát játszik. Maga körül azokat az embereket fogadja el, akik ebből a játszmából nem akarják kizökkenteni (felesége, orvosai). Görcsösen ragaszkodik betegségének tudatához. Ennek az oka a betegek gondozásában rejlik: aki beteg, azzal foglalkoznak, gyengédek, arra odafigyelnek, azt kiszolgálják, dédelgetik, költenek rá, kívánságait lesik, s annak sokkal könnyebben megbocsátanak mindent. A külsőségekhez betegsége ellenére ragaszkodik. Jómódú, anyagilag megengedhet magának sok mindent.

Argan a világ figyelmét óhajtja: viselkedése segélykiáltás. Külső megjelenésben igyekeztem olyan jellemzőket gyűjteni, amelyek kifejezik ezt a belső esendőséget. Így olyan elemekből merítettem ötletet, mint a letolt nadrág (kiszolgáltatottság, nevetségesség, nehezített, totyogó mozgás), a réteges öltözködés (beburkolózás, félelem a külvilágtól, a

betegségek, bezártság, ruha mint álarc: valamit takar, rejteget, magát álcázza, nem mutatja, mi van belül) vagy a fehérnemű (természetes anyagok, ágynemű hangulat, gyerekek pelusai, amivel cumiznak, húzzák maguk után: infantilizmus: gondoskodást vált ki másokból).

Így Argannal kapcsolatos főbb benyomások a következők lettek: nemes, gazdagon díszített és natúr, természetes anyagok kombinációja, hosszú, földig érő ingujj, mély ülepű nadrág, ráncolt ruharészlet. Fejfedő. Színek: hideg kékeszöld, halvány barna, drapp, fehér.

Vázlatok készítése

Ezeket a benyomásokat moodboardokon jelenítettem meg vizuálisan. Apró vázlatokban alapformákat kerestem, majd monokróm vázlatokat készítettem. Ezeket követték a színes vázlatok, és a ceruzarajzok, amelyek már több konkrétumot tartalmaztak. Számos terv közül, amelyek szervesen összetartoznak, egy olyat választottam megvalósítani, amely négy ruhadarabból áll: egy ingből, egy mellényből, egy nadrágból és egy pár kar melegítőből áll. A mellény egy ruhadarab, de rétegzettséget imitáló kialakítása olyan hatást ad, mintha három réteg lenne egymásra húzva. Mindez nem a valóságot tükrözi látványban, inkább szobrászi megfogalmazása a test (és lélek) védelmének.

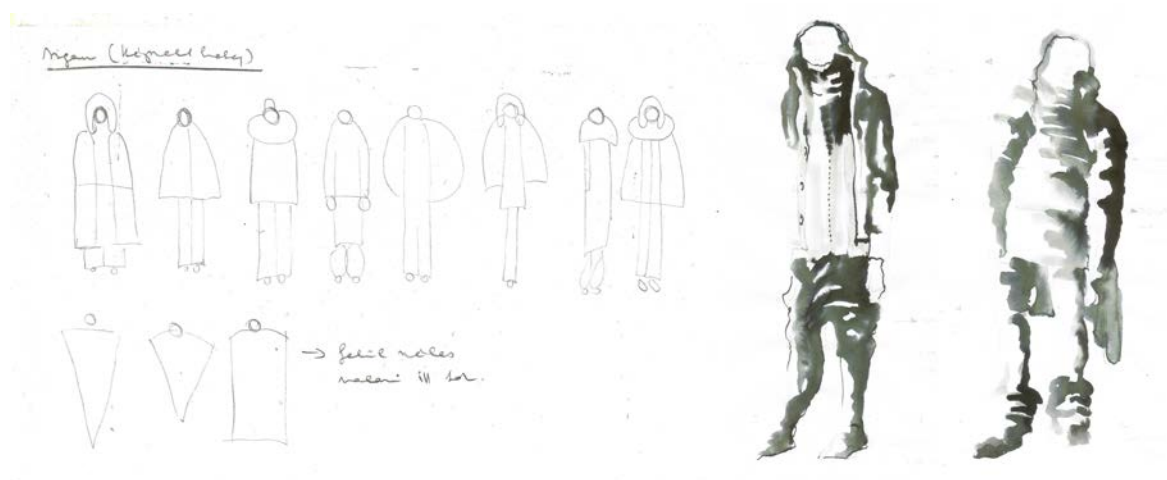
A nadrág több darabból szabott, egyes részeit millisen tűztem, más részek rakottan készültek, így alakítottam ki ezen az anyagában egyszerű és kissé alsónadrág hatású ruhadarabon gazdag felületi játékot.

Az ing pamut moirée-ből készült, amelynek finom játéka jobban illik az HC világába, mint egy egyszerűbb lenvászon, mégis ugyanazt a természetességet képviseli. Szabása T-alakú, ujjai térdig lógnak. Erre horgolt, különálló ujjak készültek, amelyek hatalmas gombokkal díszítettek.

XIV. Lajos korabeli elemek a ruhatervben

A mellény legfelső rétegének anyaga egy selyem Jacquard szövet, színében, mintájában a XVII. században divatos otthoni és informális viseletet, a negligée-t hozza vissza. A mellényen csatok helyettesítik látványban a korra oly jellemző paszomántos díszítést, ezen kívül a karra felhúzott kötött ujjak hatalmas gombokkal záródnának. A mély ülepű nadrág combban bővebb, térd alatt pedig szűkül, de ennél a darabnál inkább ma divatos modern formák mellett döntöttem.

A tervezési folyamat képekben

Formakeresés, monokróm vázlatok

Színtervek és moodboard

Ruhatervek

Felhasznált irodalom

History of color: Marie Antoinette. <http://theultrabright.com/history-of-color/marie-antoinette>
Kybalová – Herbenová – Lamarová *Képes divattörténet az ókortól napjainkig.* Corvina, 1974.
Budapest. 189-198. p.